

Hoe maakt u van uw tuin of balkon

een vogelparadijs

en waarom?

MARJOLEIN BASTIN en NICO DE HAAN

Voorwoord

Maak van uw tuin een vogelparadijs

Eerlijk gezegd wilde ik niets meer met vogels te maken hebben; ik was daar volledig op uitgekeken. Mijn vader was namelijk een verwoed vogelliefhebber en daardoor was onze tuin in Schiedam één grote overdekte volière. En in onze garage stond het vogelvoer opgeslagen, alsmede een aantal broedmachines voorzien van alarm-installaties voor het geval de stroom mocht uitvallen.

In ons huis stonden – op het bureau van mijn vader in de zitkamer – de zieke vogels met warme lampen, doekjes en ook weer vogelvoer en meelwormen. Die meelwormen moesten wij – de kinderen – regelmatig aan de vogels voeren.

U begrijpt dat mijn belangstelling voor het vogelrijk tot het nulpunt was gedaald. Maar tot mijn eigen verbazing ben ik op Het Loo toch weer in de winter de vogels gaan voeren; als een waarzegster mij dit had voorspeld, zou ik mijn geld hebben teruggevraagd. Ik zag voor het eerst in mijn leven een goudhaantje en later werden de kuifmees, de familie goudvink en appelvink vaste bezoekers. Tegenwoordig maak ik mij ongerust als de specht niet langs komt en bel ik Nico de Haan over mijn twaalf appelvinken. Dat doe ik alleen om hem jaloers te maken!

Kortom, wat ik zelf nooit had gedacht, ik ben uitermate enthousiast geworden over deze ‘geveugelde vrienden’: onze tuin is veranderd in een vogelparadijs.

Nico de Haan heeft volledig gelijk met zijn oproep: “maak van uw tuin een vogelparadijs”. U zult ervan genieten én de vogels ook!

A large, stylized handwritten signature in black ink. The signature is written in a cursive style and appears to read 'Pieter van Vollenhoven'. The signature is written over a large, light-colored circular mark.

Professor Mr. Pieter van Vollenhoven

Vier redenen om van uw tuin een vogelparadijs te maken!

1. Een groene tuin is goed voor uw gezondheid

Struikgewas en planten zorgen voor een vermindering van fijnstof in uw directe leefomgeving, dit is goed voor uw gezondheid. Uit onderzoek is gebleken dat mensen zich veel prettiger voelen in een groene omgeving dan in een stenen achtertuin. Drukke kinderen worden er rustiger van en het vermindert de stress van volwassenen na een drukke werkdag. Ook vertonen kinderen in een natuurlijker omgeving veel gevarieerder speelgedrag. Kortom een groene goed ingerichte tuin zorgt voor een langer en gelukkiger leven.

2. Als we samenwerken houden we droge voeten!

Door de klimaatverandering worden we steeds vaker geconfronteerd met enorme hoosbuien. Het is onmogelijk en veel te kostbaar om ons rioolstelsel aan te passen aan deze enorme waterhozen waarbij het water soms zelfs onze huizen binnenstroomt. Er zijn al gemeentes waarbij het afkoppelen van regenpijpen van het riool verplicht is gesteld en waar gedacht wordt aan het invoeren van “tegelbelasting”! Samen kunnen we dit soort maatregelen voor zijn door onze tuinen te vergroenen waardoor we het water langer kunnen vasthouden of waardoor het sneller weg kan zakken de grond in. Dus zoveel mogelijk tegels eruit en de natuur er in! In het hoofdstuk “Eten en Drinken” leest u daar alles over.

3. Samen helpen we stads- en tuinvogels

Met een aantal stads- en tuinvogels gaat het slecht omdat er steeds meer tuinen “verstenen”. In zo’n steenwoestijn kunnen vogels geen voedsel vinden en niet wonen. Als u verschillende struiken en planten in uw tuin poot, komen daar vanzelf allerlei vogelsoorten op af. Veel vogels die in natuurgebieden leven kunnen ook in onze tuinen wonen als er maar voldoende voedsel en dekking is. U helpt niet alleen de vogels maar kunt ook genieten van hun prachtige kleuren, boeiend gedrag en mooie vogelzang. En dat is dan weer goed voor uw gezondheid en geluksgevoel!

4. Ook meer vlinders en bijen over de vloer!

Als u een border maakt met bloeiende planten komen daar vanzelf vlinders op af. Een paar vlinderstruiken doen al wonderen en zo zijn er nog veel meer planten die belangrijk zijn voor het voortbestaan van vlinders. Er zijn zelfs diverse vlinders die voor hun voortbestaan helemaal afhankelijk zijn van..brandnetels! Nou hoeft u van mij daar uw tuin niet vol mee te zetten want brandnetels zijn er nog genoeg, maar als er een paar brandnetels in een hoekje staan wees dan niet te netjes! Op de website van de Vlinderstichting vindt u verder vele adviezen. Ook veel wilde bijensoorten gaan achteruit en zijn blij met uw hulp. Op de website van de Bijenstichting leest u daar meer over.

Inhoud

Voorwoord Prof. Mr. Pieter van Vollenhoven 5

Vier redenen om van uw tuin een vogelparadijs te maken! 6

Inhoud 8

Vogelparadijs, hoe en waarom?

Zo vrij als een vogeltje of vogelvrij? 10

Uw tuin ... een vogelparadijs 12

Wie woont waar en waarom? 14

Let op het oerwoud 18

Struiken: absolute noodzaak 22

Woonruimte aangeboden

Maak van uw huis een 'vogelrots' 26

Help de 'krakers' aan onderdak 30

Kunstnesten en snoeimodellen 32

Van doorzonwoning tot kasteel 34

Onbewoonbaar verklaard, maar waarom? 38

Waar en wanneer de nestkast ophangen? 40

Mislukt maar waardoor? 42

Driehoog achter 44

Schoonmaken, ja of nee? 46

's Winters slapen in een lege nestkast 48

Eten en drinken

Het zitbad 49

Veilig in bad 50

Vogels bevroren niet 51

Het Scheveningse strand 53

Het strand harken 54

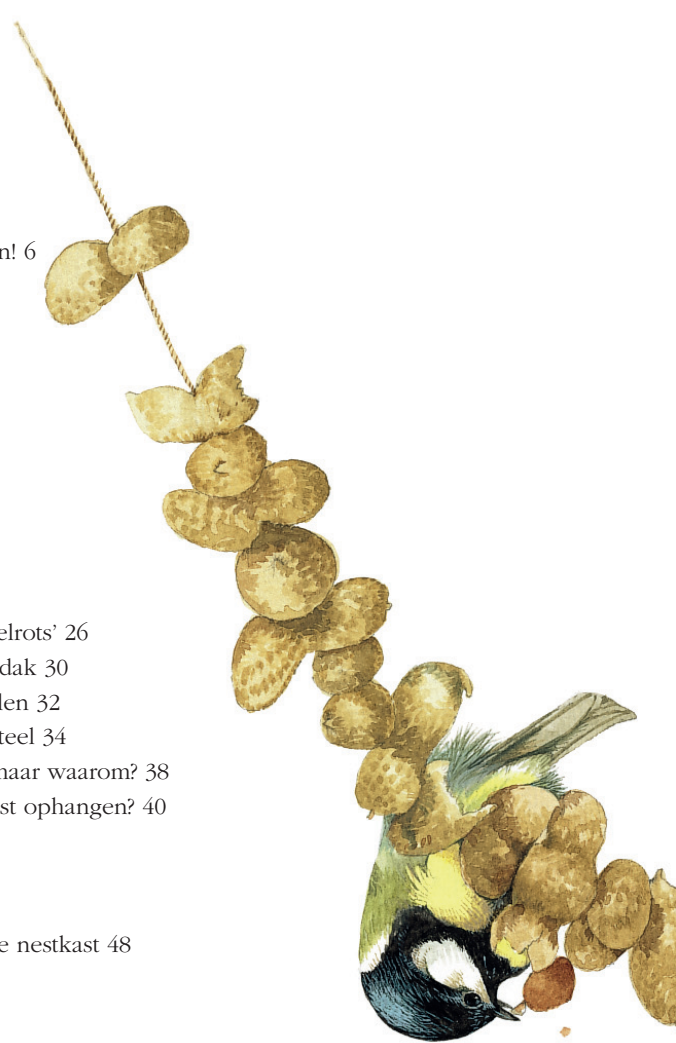
De beauty-farm 55

Tuin met koud stromend water 56

Het vogelrestaurant het gehele jaar geopend 57

Voeren, maar wat en hoe? 58

Waarom wintervoeding? 60

Voer voor kegelsnavels en knoppenbijters 62
Voer voor priemsnnavels en priegelvogeltjes 65
Tuimelaars en acrobaten 68
Timmerlui uit park en bos 71
Wintergasten en thuisblijvers 74
Eerlijk zullen we alles delen 76
Struikrovers 78

Bomen en struikgewas

Wie hoort bij wie? 83
Distels 83
Rozebottels, lijsterbes en vuurdoorn 84
Vlier, meidoorn, hulst en taxus 85
Klimop, hop, braam en kamperfoelie 86
Gelderse roos en Amerikaanse vogelkers 87
Hazelaar 88

Fruitbomen, krent en els 89
Berk 90
Zomereik 91
Beuk 92
Samenvatting: wie hoort bij wie? 93

Genieten en vastleggen

Vogels kijken om het huis 96
Eerst regisseren, daarna fotograferen 100

Dat wilt u weten

Blijf van mijn goudvis af 103
Aardbeien-, bessen- en pruimendieven 105
Spiegeltje, spiegeltje aan de wand... 107
Pleegouders zijn ongewenst 109
Waarom zingen vogels? 111
Laat uw water niet naar de zee stromen! 114
Welkom bij Vogelbescherming Nederland 116
Nationale samenwerking door drie partijen 119
Vier internetcursussen van Nico de Haan 120
Colofon 122

Zo vrij als een vogeltje of vogelvrij?

Bezoek van een paar prachtige goudvinken is een onvergetelijke gebeurtenis.

WEETJES

In Spanje zijn de vogels echt vogelvrij. Daar schieten en vangen ze elk jaar minstens 20 miljoen zangvogels.

Vogels over de vloer?

Vogels? Die wonen overal en hebben geen zorgen. Wie kent niet de uitdrukking ‘zo vrij als een vogeltje’? Omdat vogels kunnen vliegen maken ze de indruk overal te kunnen leven en wonen. Schijnbaar moeiteloos leggen ze duizenden kilometers af.

Jaloers kijken we naar de meeuwen die zonder zelfs maar hun vleugels te bewegen tegen de storm in zeilen. In het voorjaar lijken veel vogels bovendien alle tijd te hebben om zorgeloos van zich af te kwetteren en kwelen. Het voedsel ligt voor het oprapen, wie zou er nou geen vogel willen zijn!?

Ik niet, want voor je het weet heeft de sperwer je te pakken en is er weinig meer van je over dan wat botjes en veren. En wat te denken van de kat van de burens die, als je ook maar heel even voor je uit zit te suffen, je bespringt en een half uurtje met je rond solt voor je je ogen sluit.

Of je hebt net een goede slaapstek gevonden en de tuineigenaar besluit de coniferenhaag te rooien. Waar moet je nu gaan slapen zonder dat de bosuil je pakt? En dan hebben we het nog niet eens over de duizenden vogelvangsters of jagers die je tijdens de trek willen vangen met de verraderlijke mistnetten of lijmstokken, of je willen doodschieten.

'Zo vrij als een vogeltje?' Vogelvrij zal je bedoelen. Gelukkig komen er steeds meer vogelbeschermers en steeds minder jagers. Ook zijn er steeds meer tuinliefhebbers die niet alleen nadenken over de plek waar de tuinstoelen en de barbecue moeten staan, maar die ook genieten van al die vogels in de tuin en die de moeite nemen hun tuin door 'vogelogen' te bekijken. Voor die mensen is dit boekje bedoeld. Het leuke daarvan is dat u niet alleen de vogels een dienst bewijst maar ook uzelf en eventuele familieleden.

In zo'n uitgekijnde vogeltuin wemelt het namelijk het hele jaar door van de vogels. Mezen, roodborstjes, merels, maar ook de grote bonte specht, de groenling en felgekleurde vogels als de goudvink en putter laten zich daar bewonderen. Zonder veel moeite en met behoud van uw tuincomfort kunt u uw achtertuin omtoveren in een waar vogelparadijs en wordt u, voor u er zelf erg in hebt, ook nog een tuinvoegelept.

Mocht u overigens zelf tips of praktische ervaringen hebben die naar uw mening thuishoren in dit boekje, aarzel dan niet en stuur een mailtje. Bij een volgende druk kunnen ze dan eventueel opgenomen worden zodat ook anderen er hun voordeel mee kunnen doen.

Ik wens u veel tuin- en vogelplezier.

Nico de Haan
Voorjaar 2018

*In elke achtertuint
af en toe een sperwer
jagen.*

*Speerdistels in plaats
van 'afrikaantjes' en u
krijgt de kleurrijke
putters op visite.*

Mijn tuin ... een vogelparadijs

*In een rommelig hoekje
wemelt het van de
spinnen en kevers waar
de tuinvogels van
profiteren.*

Stelt u zich eens voor dat in uw woonkamer alleen datgene staat wat absoluut noodzakelijk is. Een paar stoelen, een tafel, een lamp en een kast. Nog een bed erbij en we hebben een inrichting die sterk aan een gevangenis doet denken, een plek die we doorgaans zo snel mogelijk verlaten.

Soms kom je bij mensen die hun tuin ongeveer net zo hebben ingericht. Van voor tot achter betegeld, hooguit een rijtje Afrikaantjes voor de kleur en in de hoek een kwijnende spar, overgehouden van Kerstmis van vier jaar geleden.

Geen vogel die er ook maar over piekert daar te gaan wonen. Eten is er niet te vinden, drinken al evenmin, en mocht er ooit - en dat gebeurt veel vaker dan we denken - een sperwer langs razen dan ben je, als vogel, reddeloos verloren. Zelfs als je snel genoeg weet te starten en weg te vliegen dan heb je geen schijn van kans.

Zo'n pierige kerstboom biedt geen fatsoenlijke dekking tegen een fel achtervolgende sperwer. Het nestkastje, gekregen op een verjaardag, hangt te branden in de middagzon en het vlieggat zit zo laag dat je vanaf het nest naar buiten kunt kijken. Ideaal voor katten, want zij hoeven hun poot maar een paar centimeter naar binnen te steken en hebben al een paar van die overheerlijke malse roze jonge koolmezen te pakken.

VOGELPARADIJS, HOE EN WAAROM?

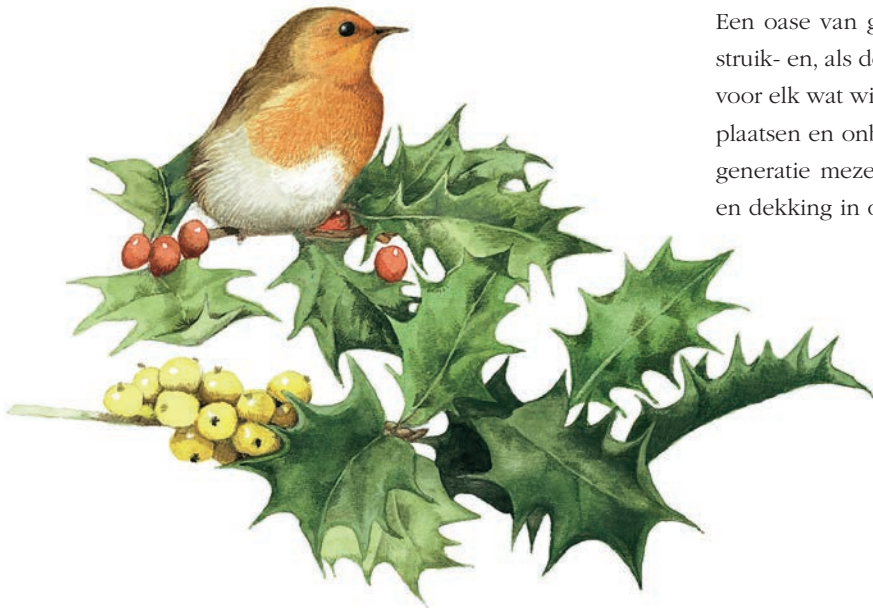
Nee, een tuin die in de ogen van de vogels doorgaat voor een waar paradijs ziet er heel anders uit. In de ene hoek staan een paar stekelige hulstbomen en iets verderop een dichte meidoorn. 'Safety first', en geen sperwer die je daar uitkrijgt.

In de andere hoek spiegelt een vijvertje van slechts een meter doorsnee, maar drinkwater en badgelegenheid zijn bij de hand. Op het gazon is het goed wormen vangen en bij de vlinderstruik wemelt het van allerlei insecten. Rond de stam van een elzenboom slingert zich elk voorjaar opnieuw een dichte bos hopranken naar boven. In de els hangen 's winters sijsjes aan de elzenproppen. Een kamperfoelie en een braam vechten tegen de schuurmuur om voorrang en in het najaar peuteren de pimpelmezen aan de verdroogde vruchten.

De border ligt wat hoger dan het gazon en op de grens daarvan hangen de kruiden als minitreurwilgen naar beneden. Elke dag scharrelen heggemus en winterkoning langs dit richeltje om overmoedige spinnen en slaperige muggen te verorberen.

Een oase van groen, opgebouwd uit een kruiden-, een struik- en, als de tuin groot genoeg is, een boomlaag met voor elk wat wils. In stevige nestkasten op beschaduwde plaatsen en onbereikbaar voor katten meldt een nieuwe generatie mezen en boomkruipers zich. Voedsel, water en dekking in overvloed, een waar vogelparadijs.

Een stekelige hulst is een goede zangpost en vluchtplaats voor deze roodborst, levert bessen op voor de lijsters en is een sieraad voor uw tuin.

Eksters wonen graag dicht bij mensen omdat hun aartsvijand, de zwarte kraai, daar niet goed durft te komen.

Wie woont waar en waarom?

Ben je geboren en getogen in Amsterdam, dan is het doorgaans moeilijk wennen in Oude Pekela. De gezellige grachten, de trams en de geluiden zijn dingen die de rasechte Amsterdammer tussen zijn oren heeft zitten. Omgekeerd voelt de Oude Pekelaarder zich volstrekt verloren in de hoofdstad en mist hij de rust en ruimte van het Groningse platteland. Of het net zo is bij de vogels weet ik niet precies, maar zeker is dat er een aantal 'stadsvogelsoorten' is die op het platteland niet gedijen.

Gierzwaluwen zwermen rond onze kunstmatige rotsen en klippen en realiseren zich absoluut niet dat deze niet natuurlijk zijn en door ons mensen worden bewoond. Huismussen en spreeuwen verstoppen zich liever onder de dakpannen in plaats van te wonen in gevaarlijke bossen vol met roofvogels.

Als grote bomen met holtes in uw tuin ontbreken kan de nestkast als alternatieve woning dienen.

WEETJES

Plastic en kartonnen nestkasten zijn uit de boze. Het lichaamsvocht van jonge vogels condenseert tegen de wand, druipt naar beneden waarna de jongen door onderkoeling doodgaan.

WEETJES

Eksters en kraaien zijn zangvogels die voornamelijk insecten eten.

Ooievaars, maar ook meeuwen, krijgen we weer letterlijk op ons dak. Ze hebben ervaren dat dit veilige plekken zijn. De meeste rovende zoogdieren hebben bovendien een hekel aan mensengeur en kunnen maar moeilijk deze daken beklimmen.

Asielzoekers

Veiligheid, bescherming tegen rovers, drijft veel vogels de steden en dorpen in. De ekster is het duidelijkste voorbeeld van dit asielzoekersvolkje. In het buitengebied worden eksternesten veelvuldig geplunderd door de zwarte kraai, die er niet voor terugdeinst de jonge eksters uit de diepe nesten te sleuren.

Dichte coniferen in uw tuin kunnen staartmezen verleiden bij u te gaan nestelen.

WEETJES

Een goed ingerichte tuin kan zelfs de status tuinreservaat verkrijgen. Als uw tuin aan een aantal voorwaarden voldoet wordt dat predicaat toegekend. Het is een initiatief van Vroege Vogels en een groot aantal natuurorganisaties waaronder Vogelbescherming Nederland. Ook kunt u meedoen aan tuintellingen. Meer weten kijk dan op: www.tuintelling.nl/tuinreservaten

Zwarte kraaien zijn veel banger voor mensen dan eksters, en die hebben daarom veelal de bewoonde wereld opgezocht. Dat eksters vervolgens al de zangvogels opeten is larietoeke, maar ik beloof u, daar komen we nog op terug. Natuurlijk moet er wel een fatsoenlijke maaltijd te bemachtigen zijn in de directe omgeving. Wat dacht u van de scholeksters die tegenwoordig nestelen op de veilige grinddaken van flatgebouwen en industrie-complexen. Ze gaan op wormenjacht op de nabijgelegen voetbalvelden en in parken en hebben zichzelf zo tot notoire stadsvogels gepromoveerd. Allerlei meeuwensoorten forenzen vanuit het buitengebied, waar ze slapen op grote meren, dagelijks naar de stad voor hun portie frites of verse salade. Bovendien hebben ze ervaren dat de stadsmensen en tuinbezitters doorgaans veel en veel aardiger voor ze zijn dan sommige plattelandsbewoners met hun jachtgeweren.

Veiligheid en voedsel, daar draait alles om en wij blijken uitstekend in staat te zijn tientallen vogelsoorten in onze directe omgeving een gastvrij onderkomen te bieden. Bekijk uw tuin nog eens kritisch vanuit dat vogel- en veiligheids-perspectief en wie weet welke ideeën er gaan opborrelen.

Alleen als er voldoende dicht struikgewas is kunnen de vogels in uw tuin nestelen.

Als uw tuin groot genoeg is zorg dan voor eikenbomen, de vlaamse gaaien komen dan vanzelf.

Maak van uw huis een 'vogelrots'

WEETJES

*Gierzwaluwen vliegen
'non stop' en slapen
's nachts in de lucht.*

*Als u aan de rand van
een dorp woont kunt u
met enkele kunstnesten
de huiszwaluw
'aanleun-woningen'
aanbieden.*

Vogels hebben een wat andere kijk op de wereld dan wij. Zij realiseren zich absoluut niet dat wij in de doorgaans vierkante steenklompen wonen. Voor de vogels zijn het gewoon rotspartijen die net als in wat zuidelijker streken van Europa plotseling in het landschap opduiken. Alleen lijken die rotsen de laatste decennia steeds gladder en ontoegankelijker te worden. Perfect sluitende sneldekkpannen, een strak dakoverstek met geen gaatje of hoekje meer waar je als vogel fatsoenlijk kunt inwonen. Daarom geef ik u wat tips die uw huis kunnen omtoveren in een echte 'vogelrots' zonder dat uw woonplezier belemmerd wordt.

Vogels 'op uw dak'

De Oudhollandse dakpannen hielden wind en regen buiten de deur en boden voor huismussen en gierzwaluwen voldoende invliegopeningen om te kunnen schuilen en nestelen. Bij de moderne sneldekkpannen hebben ze geen schijn van kans, maar het aardige is dat er speciale nesteldakpannen te koop zijn waarmee u uw eigen kolonie kunt stichten. Ze zijn wat bollier van vorm met een invliegopening aan de onderkant. Bij deze speciale dakpannen

wordt een houten bakje geleverd dat op het dakbeschot wordt gezet en dat jaarlijks schoongemaakt kan worden. Bij een dakhelling van minder dan 45 graden zullen de gierzwaluwen een deurtje verder gaan, maar huismussen trekken daar hun snavel niet voor op.

Is uw dak bedekt met shingles, of is uw dak om andere redenen ongeschikt, dan kunt u onder de dakgoot ook een rijtje 'kubus'-woningen aanbrengen.

In dit handboek heeft Nico de Haan een leven lang ervaring met tuinen en vogels verwerkt en geeft hij u tal van tips en ideeën om van uw tuin een prachtig vogelparadijs te maken! Welke struiken trekken welke vogelsoorten aan, wat kunt u allemaal doen met het kostelijke regenwater, welke nestkasten kunt u ophangen, wat kunt u wanneer voeren aan de vogels en hoe maakt u uw tuin veiliger voor tuinvogels? Allemaal vragen waarop dit handboek uitgebreid antwoord geeft.

De Unie van Waterschappen, Intratuin en Vogelbescherming Nederland werken samen om de “verstening” van onze achtertuinen tegen te gaan en om de natuur daar weer een kans te geven. Uw hulp daarbij is van doorslaggevend belang. Bekijk uw tuin nog eens kritisch, zorg voor water en groen, dat is ook goed voor uw gezondheid. Bovendien komen de vogels, vlinders en bijen dan graag bij u op bezoek! Zie ook www.vogelskijken.nl

9 789082 105025 >

wees voorbereid op ons water

Intratuin

Vogelbescherming
NEDERLAND